

Kooperatif Yönetiminin Hukuksal Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma

A Qualitative Research on The Legal Problems of Cooperative Management

Hüseyin ERKUL¹ Hafize SEÇTİM² Ayşe Miray ALTAY³

Öz

Kooperatifler toplumların ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlarını çözmek için gönüllü olarak giriştikleri emek ve sermayelerini birleştirerek, devlet desteği alarak örgütlendikleri ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre tüzel kişilik olan bir toplum kalkınması aracıdır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre bir ticari ortaklık olan kooperatiflerin yönetiminde gerçekleştirilen yönetsel işlem ve eylemlerin hukuka uygun olması ve yargısal denetimle ortaya çıkan kararların dikkate alınması bu tüzel varlıklar için yaşamsal öneme sahiptir.

Dijital çağa giriş yapılan günümüzde kooperatiflerin hukuka uygun ve değişen ekonomik ve toplumsal koşullar içinde, küresel dünyadaki rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri başta eğitim olmak üzere profesyonel yönetilmeleri ve hukuka uygun işlem ve eylemlerde bulunmaları toplumsal açıdan çok önemlidir.

Araştırmada nitel araştırma türlerinden olan doküman incelemesi ve betimsel araştırma yöntemi kullanılmış; Yargıtay 11. ve 23. Daire kararları incelenerek hukuksal sorunlar ortaya konmuş ve çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplum Kalkınması, Kooperatif, Yönetim, Kooperatif Yönetimi, Hukuk ve Kooperatif Hukuku

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Cooperatives are a social development tool in which they voluntarily combine their labor and capital to solve the economic, social and cultural problems of societies and are organized by receiving state support and are legal entities according to the Turkish Commercial Code No. 6102.

According to the Turkish Commercial Code No. 6102, it is of vital importance for these legal entities that the administrative actions and actions carried out in the management of cooperatives, which are commercial partnerships, comply with the law and that the decisions made by judicial review are taken into account.

In today's digital age, it is very important for the cooperatives to be able to survive in the competitive environment of the global world, in accordance with the law and in changing economic and social conditions, and to be managed professionally, especially in education, and to take legal actions and actions.

¹ Prof.Dr. ÇOMÜ, Siyasal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD.
hcerkul@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8856-696X

² Dr. Öğr. Üyesi, ÇOMÜ, Sosyal Bilimler MYO, Yerel Yönetimler, sectimhafize@gmail.com
Orcid:0000-0001-8671-0828

³ Arş.Gör. ÇOMÜ, Siyasal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD.
aysemiray.cengiz@comu.edu.tr, Orcid: 0000 0001 5583 0085

In the research, document analysis and descriptive research method, which are qualitative research types, were used; By examining the decisions of the 11th and 23rd Chambers of the Court of Cassation, legal problems were revealed and solutions were offered.

Keywords: Community Development, Cooperative, Management, Cooperative Management, Law and Cooperative Law

Paper Type: Research

Giriş

“Birlikten kuvvet doğar” özsözünden hareketle kooperatifler “Toplum Kalkınması”nda toplumların ekonomik sorunlarını çözmek amacıyla karşılıklı işbirliği, güç birliği ve yardımlaşma anlayışıyla ekonomik imkânlarını bir araya getirerek, ortak emek ve sermayeyle oluşturdukları bir ticari girişimciliktir.

Kooperatifler 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 124. maddesi 1. fıkrasına göre ticaret şirketleri arasında sayılmıştır. Bunun yanı sıra kooperatifler 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 1. maddesine göre tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellik meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır.

Kooperatif yönetimi 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre en az yedi ortağın imzaladığı anasözleşmenin ticaret sicil müdürlüğünce tescil edildikten sonra hak ehliyetine kavuşur ve söz konusu kanuna göre yapılacak genel kurulda fiil ehliyetine göre yönetim kurulu ve denetçi seçilir. Kooperatifin yönetimi ve temsili anasözleşme tarafından genel kurula ve yönetim kuruluna yetki verilmek suretiyle kısmen veya tamamen yönetim kurulu üyesine tevdi edilir.

Kooperatif yönetim kurulu doğrudan ya da görevlendirdiği yönetim kurulu üyesi vasıtasıyla yönetsel işlem ve eylemleri gerçekleştirirler. Bu işlem ve eylemlerin meri mevzuata ve hukuka uygun olması gerekir. Ancak, bazı yönetsel işlem ve eylemlerin uygulanması sırasında kooperatif yöneticilerinin yöneticilik eğitimi almamış olması, üyelerin bir eğitimden geçmemesi ve meri mevzuatın yeterince bilinmemesi gibi nedenlerle hukuka aykırı durumların ortaya çıkmasına neden olmakta ve hem idari hem de yargı denetimiyle çözümler üretilmeye çalışılmaktadır.

“Kooperatif Yönetiminin Hukuksal Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı araştırmanın temel amacı; kooperatif yönetimi gerçekleştirilirken ortaya çıkan hukuksal sorunlar hakkında Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ve 23. Hukuk Dairesi kararlarını 2018 yılından günümüze inceleyerek durum tespiti yapmak, kararlarda belirtilen hukuka aykırı yönetsel uygulamaları belirleyerek kooperatif yönetimlerinin hukuka uygun yönetsel uygulamalarda bulunmaları için çözüm önerileri getirmektir.

Araştırmada Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ve 23. Hukuk Dairesi kararları “Doküman İncelemesi “yöntemiyle incelenmiş ve mahkeme kararlarındaki hukuka aykırılık durumları tespit edilmiş bunun neden ve sonuçları irdelenmiş, kooperatif yönetimlerinin hukuka aykırı yönetsel işlem ve eylemleri sınıflandırılmış ve elde edilen temalar içerik analizi yapılarak durum tespiti gerçekleştirilmiştir.

Kooperatifler toplumların ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlarını çözmek için gönüllü olarak giriştikleri emek ve sermayelerini birleştirerek, devlet desteği alarak örgütlendikleri bir toplum kalkınması aracıdır. Kooperatiflerin hukuka uygun ve değişen ekonomik ve toplumsal koşullar içinde, küresel dünyadaki rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri toplumsal açıdan çok önemlidir. Bu nedenle kooperatif yönetimlerinin

profesyonelce işletilmesi, yönetsel sorunlarına çözümler üretilmesi gerekçesi bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın problem cümlesi şudur: Türkiye’de kooperatiflerin yönetsel işlem ve eylemleri hukuka uygun olarak yürütülmekte midir? Bu problem cümlesinin cevabını Yargıtay 11. Hukuk ve 23. Hukuk Daireleri’nin kararlarındaki hukuka aykırılıklar bağlamında neden-sonuç ilişkileri açısından incelendiğinde sorunlar belirlenebilecektir.

Araştırmanın varsayımı ise “Kooperatif yönetiminin yönetsel uygulamalarında kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik ve yöneticilik eğitimi almamış olmaları, ortakların kooperatif konusunda bilgilerinin bulunmaması ve meri mevzuatın yeterli düzeyde bilinmemesi ve izlenmemesi gibi nedenlerle hukuksal sorunlar yaşanmakta ve bu sorunların çözümü için yargı yoluna başvurulmakta bu da sonuç olarak hem zaman, hem para hem de prestij kaybına yol açmaktadır.

Bu araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

- (1) Kooperatif yöneticileri kooperatifçilik ve yöneticilik eğitimi almış mıdır?
- (2) Kooperatif ortaklarına düzenli olarak kooperatifçilik eğitimi verilmekte midir?
- (3) Kooperatiflerin yönetsel denetimi hangi kriterlere göre yapılmaktadır?
- (4) Kooperatiflerle ilgili yönetsel sorunlar nelerdir?
- (5) Kooperatif mevzuatı kooperatif yönetimi tarafından düzenli olarak izlenmekte midir?
- (6) Kooperatiflerde yaşanan hukuksal sorunlar nelerdir?
- (7) Kooperatiflerin yargısal denetiminin sonuçları izlenmekte midir?
- (8) Kooperatif yönetimleri “Dijital çağa” hazır mıdır?

Bu soruların cevaplarını bulmak amacıyla; başta Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ve 23. Hukuk Dairesi kararları olmak üzere doküman incelemesi yöntemiyle kararlar ve ilgili mevzuat incelenerek, İl Ticaret Müdürlüğü yöneticiler ve uzmanlarla görüşmeler yaparak, Uluslararası kuruluşlar, alanyazın (literatür) taraması yapılmış ve yönetsel düzenlemeler gözden geçirilmiştir.

1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde kuramsal ve kavramsal çerçeve açıklanmaktadır. Kuramsal çerçeve çizildikten sonra kooperatif, yönetim, kooperatif yönetimi, hukuk ve kooperatif hukuku kavramları tanımlanmıştır.

1.1. Kuramsal Çerçeve

“Kooperatif Yönetiminin Hukuksal Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı araştırmanın kuramsal çerçevesini kooperatif yönetimde yönetsel iş ve eylemlerin uygulanmasında karşılaşılan hukuka aykırılıkların ortaya çıktığı “hukuksal sorunlar” çizmektedir.

Çizilen bu kuramsal çerçeve içinde ilk olarak “yönetim” kavramı ve bu bağlamda “kooperatif yönetimi” kavramı ele alınmıştır. İkinci olarak “hukuk” kavramı ve bu bağlamda “kooperatif hukuku” kavramı ortaya konmuştur.

Araştırmada Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ve 23. Hukuk Dairesi kararları incelenerek kooperatif yönetimde karşılaşılan hukuksal sorunlarla ilgili bir durum saptaması yapılmakta, hukuksal sorunların nedenleri ve neler olduğu ortaya konmuştur. Bu saptamalar doğrultusunda araştırmanın temelini oluşturan araştırma sorularını cevaplandırmak amacıyla kararlar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.

Araştırma kavramsal nitelik taşımakta örnek kararlarla konu somutlaştırılmıştır. Araştırmanın sonunda genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1.2. Kavramların Tanımları

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan kooperatif, yönetim, kooperatif yönetimi, hukuk ve kooperatif hukuku tanımları verilmiştir.

Kooperatif: Tüzel kişiliğe sahip, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve meslek veya kişisel geçimlerine ilişkin ihtiyaçlarını karşılıklı işgücü ve maddi katkılarıyla yardım, dayanışma ve kefalet ile sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve sermayeli ortaklıklardır (1163/1).

Yönetim: Kamu kurumları, kuruluşlar, işletmeler ve STK'ların kurumsal amaçları doğrultusunda madde ve insan kaynaklarının verimli, etkili, hızlı, ekonomik, nitelikli ve kaliteli (VEHENK) olarak kullanılması bilim ve sanattır.

Yönetim; araştırmalar yapılması ölçüsünde bilim, mesleğin deneysel (tecrübe) olarak ve işbaşında aktarılması ölçüsünde de bir sanattır.

Diğer bir deyişle yönetim; Kamu kurumları, kuruluşlar, işletmeler ve STK'ların kurumsal amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için planlama, örgütlendirme, yöneltme, eşgüdümleme ve denetleme (PÖYED) süreçleri vasıtasıyla madde ve insan kaynaklarının eşgüdümlemesidir.

Kooperatif Yönetimi: İşbirliği anlayışıyla ve kanunla kurulmuş tüzel varlık olan kooperatiflerin maddi varlıklarının ve insan kaynaklarının planlanması, örgütlenmesi, yöneltmesi, eşgüdümlemesi ve denetlenmesi sürecidir.

Hukuk: Hukuk, hak kavramı ile eşdeğer bir kavramdır. Hak; hukuk düzeninin davranış normlarıyla koruduğu fiillerdir. Hukuk kavramının herkes tarafından kabul görmüş tek bir tanımı bulunmamasıyla birlikte üzerinde uzlaşa bulunan belli ortak özellikleri bulunmaktadır. Hukukun var olan yüzlerce tanımından biri de ifade edilecek olursa hukuk: “insanlar arası, devletlerarası ve insan ile devlet arası ilişkileri düzenleyen devletin üstün otoritesi ile toplumun genel yararını korumak amacı ile konan ve devletin zorlayıcı gücüne haiz, genellikle yazılı nitelikte olan genel ve sürekli kurallar bütünüdür“ biçiminde tanımlanabilir.

Kooperatif Hukuku: Kooperatif kelimesinin İngilizcesi co-operation olup sözlükte kelime anlamı “birleriyle birlikte hareket etmek, bir şeyi başarmak için başka bir şirket, kuruluş ile çalışma süreci” olarak ifade edilir (Cambridge Dictionary).

Kooperatif hukuku; kooperatiflerin yapı ve işleyişini düzenleyen başta Anayasa, yasa, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yönetmeliklerden oluşan kurallar bütünüdür.

Kooperatif ortaklaşa işler yapmaktır. Bireyin tek başına yapmasının mümkün olmadığı işleri diğer kişilerle birlikte koordinasyon içinde yapmaktır (Üstün-Aydın, 2021: 1). 1163 sayılı Kooperatif Kanunu'nun ilk maddesinde kooperatiflerin özelliklerini de içeren detaylı bir kooperatif tanımı yapılmıştır. Araştırmada bu husus inceleme konusunu oluşturmuştur.

1.3. Kooperatifçiliğin Kısa Tarihsel Gelişimi

Dünyada, 18. yüzyılda Robert Owen ilk kooperatifçilik denemesini yapmış ve modern anlamda ilk kooperatifçilik 19. yüzyılın ortalarında İngiltere Rochdale denemesiyle tüketim kooperatifçiliği şeklinde başlamıştır. Fransa'da Charles Fourier 18. yüzyılda ilk kooperatifçilik fikir ve düşüncelerini oluşturmuştur. Almanya'da 19. yüzyılda Hermann Schulze-Delitzsch ilk meslek kooperatiflerini kurmuştur (Mülayim, 2006: 39).

Alman Akademik Okulu, kooperatifçiliği iki yönlü bir organizasyon olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama kooperatiflerin hem bireylerin birleşmesi hem de ekonomik bir girişim olduğunu ortaya koymuştur (Rehber, 2011: 32).

Amerika’da kooperatifçilik sosyal ve eğitim amaçlı kurulan “Grange”lardır. Grange’lar çiftçilerin başarılı tarım yapmaları ve iyi vatandaş olmaları konusunda eğitmek ve bilinçlendirmek temel hedefiyle kurulmuşlardır (Rehber, 2011: 36).

Türkiye’de kooperatifçiliğe ilk örnekler olarak Osmanlı’daki “Ahilik” müessesesi verilebilir. Kurumsal anlamdaki ilk örneklerden biri de Mithat Paşa’nın “Memleket Sandığı” adını verdiği ilk tarım kredi organizasyonudur. 1867’de Mithat Paşa’nın hazırladığı “Memleket Sandıkları Nizamnamesi” çıkarılmıştır. 1931’de “Türk Kooperatifçilik Kurumu” kurulmuştur. 1935’de “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” ile 2836 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu” kabul edilmiştir.

1.4. Kooperatifçilik Alanyazını (Literatür) Taraması

Bu alt bölümde; kooperatif, kooperatifçilik ve kooperatif yönetimiyle ilgili incelenen kitaplar, makaleler ve dokümanların özetleri verilmiştir.

Prof.Dr.Cevat GERAY’ın “Kırsal Türkiye’de Toplum Kalkınması ve Kooperatifçilik” başlıklı kitabında: “Toplum Kalkınması” yerel toplumların ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlarını çözmek üzere giriştikleri gönüllü çabaların devletin olanaklarıyla desteklenmesi ilkesine dayalı bir yöntem olduğu ortaya konmuştur. Toplum kalkınması; toplumun ekonomik, toplumsal koşullarını geliştirmek, toplulukları ulusun bütününde kaynaştırmak ve milli kalkınmaya tam olarak katılmalarını sağlamak için halkın çabalarını devletin çabaları ile bütünleştirme sürecidir. Kooperatifçilik ise; kırsal toplumların belli özellikte ekonomik nitelikteki sorunlarını çözmek amacıyla, karşılıklı yardımlaşma ilkesine göre yerel halkın güç birliği yaparak ekonomik olanaklarını biraraya getirdiği bir girişim olarak tanımlanmıştır. Kooperatifçiliğin ana ilkeleri olarak; gönüllülük, karşılıklı yardım ve dayanışma, eğitim ve yerel liderlik olarak belirlenmiştir.

Prof.Dr.Erkan REHBER’in “Kooperatifçilik” başlıklı kitabı: Giriş bölümünde “Kooperatif girişimler daha iyi bir dünya yaratır” özsözü belirtilmiş, dünyada ve Türkiye’de kooperatifçilik ele alınmıştır. Kooperatif tanımları yapıldıktan sonra kooperatifler sınıflandırılmış, değer ve ilkeleri ortaya konulmuştur. Son olarak kooperatiflerin geleceği hakkında; değişen ekonomik ve sosyal koşullar içinde kooperatiflerin bir yandan karşılıklı dayanışma örgütleri olarak geleneksel değer ve ilkeleri korumaya çalışırken diğer yandan küresel dünyada acımasız rekabet koşullarında ayakta kalmaya çalıştıklarına değinilmiştir. Yeni nesil kooperatiflerle ilgili özellikler şunlardır: Kooperatifler farklı yapılarda olsalar da varlıklarını sürdüreceklerdir. Kooperatifler serbest piyasa ekonomisinin aksadığı ve kriz durumlarında rol oynayabilecek örgütlerdir. Hizmet ve malların sunumunda diğer modellere göre daha güvenilir bir model durumundadır. Toplum içinde kendine yardım ve dayanışma bilincini geliştirir ve sosyal sermayeye olumlu katkılar sağlarlar. Kooperatifler insan faktörünü güçlendirerek daha rasyonel kaynak kullanımına yol açarlar. Pozitif dışsal etkiler yaratarak sosyal etkinliği arttırmaları. Kooperatif üyeleri aynı zamanda müşteridir. Kooperatifler kalkınmakta olan ülkeler için önemlidir.

Prof.Dr.Ziya Gökalp MÜLAYİM’in “Atatürk’ten Bugüne Kooperatifçilik” başlıklı kitabı: Kitabın sunuş bölümünde; Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik yönden kalkınması, demokrasinin yerleşmesi, çevrenin ve barışın korunması için, Türkiye’de demokratik kooperatifçiliğin mutlaka geliştirilmesi gerektiği konusu genellikle kabul edilmekle beraber, kooperatifçiliğin etkili bir biçimde geliştirilmesi için gereken önlemlerin yeterince alındığını söylemek maalesef olanaklı olmadığı vurgulanmıştır.

Atatürk 1931’de İzmir Ticaret Odası’nda yaptığı konuşmasında “Kanaatim odur ki, muhakkak surette birleşmede kuvvet vardır. Kooperatif yapmak, maddi ve manevi kuvvetlerin, zekâ ve maharetleri birleştirmektir” demiştir. Atatürk, kooperatifçiliği ülkenin kalkınmasında önemli bir araç olarak görmüş ve kooperatifçiliğin ülkede yaygın hale gelebilmesi için hayatı boyunca çaba göstermiştir.

Kooperatifçiliğin temel sorunları olarak; sermaye ve kredi sorunu, üst örgütlenme sorunu, mevzuat sorunu, eğitim sorunu, hukuksal sorunlar ve denetim sorunları ortaya konulmuştur.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM'in "Kooperatifçilik" başlıklı kitabı: Kooperatif; kişilerin, kendi başlarına yapamayacakları veya beraber yapmada yarar bulunan işleri en iyi şekilde ve maliyetine yapmak üzere dayanışma anlayışıyla ekonomik güçlerini bir araya getirmeleri olarak tanımlanmıştır. Kitapta dünyada ve Türkiye'de kooperatifçiliğin gelişimine değinildikten sonra Türk Kooperatifçiliğinin sorunları ve önerileri belirtilmiştir. Bu sorunlar; finansman, üst örgütlenme, eğitim ve araştırma, mevzuat ve denetimdir. Finansman sorunu konusunda ortaklık payları ve öz sermayelerini artırma; üst örgütlenme sorunu konusunda Türk kooperatifçilik hareketinin eğitim ve araştırma, denetim, finansman ve mevzuat sorunlarının çözümüne etkin bir katkıda bulunarak Türk kooperatifçilik politikasının oluşturulmasında Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin önemli rol oynadığı; eğitim ve araştırma sorunu için Meslek Yüksekokullarının Kooperatifçilik bölümlerinin açılması ve diğer ilgili bölümlere kooperatifçilik dersi konulması; mevzuat sorunu için kooperatifçiliği düzenleyen yasaların yetersiz, karışık ve hatta önemli bir kısmının demokratik olmadığı; denetim sorunu olarak kooperatiflerin iyileştirilmeleri ve sağlıklı bir bünyeye kavuşmaları için etkili bir denetimin gerekli olduğu ortaya konmuştur.

Dr. Göktürk KALKAN'ın (2022) "Geleneksel Kooperatif Yapısının Kurumsal Yönetim Açısından İncelenmesi" başlıklı makalesi; Geleneksel kooperatifte yönetim kurulunun, kooperatif ortakları arasından seçildiği ancak bu durumun yönetim kurulu ile kooperatif ortakları arasında çıkar çatışmaları meydana getirebildiğine değinmektedir. Araştırmacı, genişletilmiş geleneksel kooperatif modelinde tüm operasyonların yönetim kurulunun işe aldığı bir profesyonel yönetime devredilerek, kooperatif ortakları, yönetim kurulu ve profesyonel yönetim arasındaki ilişkilerin düzenleyen çıkar çatışmalarını azaltan bir kurumsal yönetim sistemi oluşturulabileceğinden bahsetmiştir. Kooperatif içindeki çıkar çatışmalarının kooperatif içinde çok çeşitli maliyetlere yol açacağı ve kooperatifin etkin bir şekilde yönetilmesi zorlaşacağından bahseden araştırmacı; sahiplik yapısının yapılandırılması, yönetici mali haklarının düzenlenmesi, finansal açıklamanın şeffaf olması, yönetim kurulunun yetkin kişilerden oluşturulmasının iç kontrol mekanizmaları olarak işlevsel kılınacağını belirtmektedir. Aynı zamanda dış şirket devralma piyasası, yasal altyapı ve ürün piyasası rekabeti gibi kurumsal yönetim mekanizmalarının kooperatifte uygulanmaları ve etkilerinin izlenmesinin de dış kontrol mekanizmaları olarak çıkar çatışmalarının azaltılmasında çok önemli roller oynayabileceğini ifade etmiştir. Çalışmada kooperatifte kurumsal yönetim olgusunun yerleştirilmesinin bu kontrol mekanizmalarının uygulanabilmesi için de çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

GÜREŞÇİ ve GÖNÇ (2017) tarafından yayınlanan "Türkiye'de Kooperatiflerin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Düşünceler" başlıklı makale çalışmasında; araştırmacılar, Türkiye'de kooperatiflerin temel sorunlarının birbiri ile bağlantılı ve çözüm noktasında da ortak hareket edilmesi gereken sorunlar olarak ifade etmiştir. Bu sorunları; kavramsal sorunlar, örgün eğitim ve diğer eğitim faaliyetleri alt başlığında eğitim ile ilgili sorunlar, yasal sorunlar, idari ve yönetim sorunu ile ekonomik sorunlar olarak beş başlıkta ele almışlardır.

Özellikle gelişmiş batı devletleri ve ABD de kooperatifçiliğe oldukça önem verildiği ve geliştiği vurgusunu yapan araştırmacılar, toplumların gelişmişlik göstergesinde kooperatifleşmenin de önemli bir gösterge olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte kooperatifçilik, ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde sivil anlayışların gelişmesiyle birlikte özel bir katkı sağlamaktadır. Ülkemizde kooperatiflerin sorunlarına yaklaşımın vatandaş ve devlet boyutlarıyla temelde farklılaştığı, her iki boyutun kooperatifçilik anlayışının da modern kooperatifçilik anlayışından uzak olduğu ifade edilmiştir. Belirtilen yasal, idari, ekonomik gibi sorunların ise ancak bu anlayışın değişmesi ile aşılabileceği de belirtilmiştir.

Turgut AĞIRNASLIGİL'in “Türkiye’de Kooperatifçilik Eğitiminin İnsan Kaynakları Sorunu” başlıklı bildirisinde: Günümüz dünyasının hukuk anlayışı, yaşam tarzı, toplumsal öncelikler, ekonomik beklentiler ve uluslararası ilişkilere bakış açısından, geçmiş yüzyıllara göre çok farklı değer yargılarına sahip olduğu belirtilmiştir.

Yaşanılan çağdaki hızlı değişimle beraber ortaya çıkan çarpıcı etkileşimler, ulusal ve uluslararası düzeydeki “kooperatif kuruluşlar”, “bilimsel çevreler” ve “STK”ların önemini artırmıştır. Bu gibi kuruluşların sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri ve bilimsel verilere dayalı, toplumsal gerçeklere uygun faaliyetlerde bulunmaları sorumluluktan öte görev haline getirmiştir. Sonuç olarak; kooperatiflerin ekonomik yaşayabilirliği, insani kaynaklarının geliştirilmesine bağlıdır.

Yusuf ÜSTÜN ve Muhittin AYDIN'ın “**Kooperatifler Hukuku**” isimli kitabı: kooperatiflerin sermaye şirketi ve diğer ticaret şirketlerinden farkına ve avantajlarına, kooperatiflerin gelişimi ve ekonomiye olan katkılarına değinilmiştir. Ülkemizdeki kooperatifçilik hareketinin önce hukuki alt yapısına sonrasında hangi bakanlıkların hangi kooperatiften sorumlu olacağını genişçe ele almıştır. Kooperatiflerin kuruluş işlemlerini, ortaklık işlemlerini ve özellikle anasözleşmeye ilişkin hükümleri detaylıca irdelemiştir. Eserde yargı kararlarına da sıkça yer verilmiştir.

2. Kooperatiflerin Hukuksal Boyutu

Bu bölümde kooperatiflerin yapı ve işleyişini düzenleyen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik ve kooperatiflerle ilgili uluslararası düzenlemelere değinilmiştir.

Kooperatiflerin hukuki mahiyetinin,

- Tüzel kişiliği haiz,
- Ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyan ve geçim ihtiyaçlarını karşılamak için işgücü ve parasal katkı sağlayan,
- Ortakları arasında karşılıklık ilkesine dayanan,
- Dayanışmayı esas alan,
- Gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan,
- Ortaklara ve sermayeye sahip olan ortaklıklar olduğu 1163 sayılı Kanununda ifade edilmiştir. Bu nitelermeleri göz önüne aldığımızda kooperatiflerin aslında ticari nitelikten çok sosyal nitelik taşıdığına yönelik kanaat oluşabilecektir. Nitekim kooperatiflerin özellikleri arasında ‘her ortağın oy hakkının olması; oy sonuçlarının eşit, dürüst ve adil dağıtımı; eşitlikçi ve katılımcı yapının hâkim olması ile üyelerin ortak ihtiyaçları göz önüne alınarak kurulması’ sayılabilir (Üstün-Aydın,2021:13). Bu özellikler ticari olmakta uzak sosyal özellikler taşımakla birlikte 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 124. maddesinde kooperatifleri ticaret şirketlerinin bir türü olarak ifade edilmiştir. 1163 sayılı kanunun 99. maddesiyle de kooperatiflere ilişkin doğan uyuşmazlıklarda davanın ticari dava sayılacağı da hüküm altına alınmış ve ‘mutlak ticari dava’ olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla kooperatiflerin ticaret şirketi olmakla birlikte sosyal niteliklerinin de olduğunu bu sebeple kendine özgü bir ortaklık olduğunu ifade edebiliriz.

Kooperatifler faaliyette buldukları alanlara göre bazı başlıklara ayrılabilir. Daha onlarca sayılabilen kooperatiflerin bazı örnekleri şu şekildedir:

Üretim kooperatifi; ürün üreticilerinin bir araya gelerek kurdukları kooperatiftir.

Tüketim kooperatifi; ortaklarının tüketim ihtiyacını ucuza karşılamak ve onların kar düzeyini arttırmak için kurulan kooperatiftir.

Konut kooperatifleri; dar ve orta gelirli ailelerin konut sahibi olması için bir araya gelinen ve üyelerinin konut ihtiyacını karşılamaya yönelik kurulan kooperatiftir.

Turizm kooperatifleri; turizm alanında iş yapan işletmecilerin kendi işletmelerinde verdikleri hizmetleri tanıtmak ve pazarlamak amacıyla kurdukları kooperatiftir.

Taşıma kooperatifleri; üyelerine yük bulmak, yük yükleme istasyonları yapmak, iş bulmak ve sözleşme yapmak gibi hususlarda yardımcı olmak ve işlerini kolaylaştırmak için kurulan kooperatiftir.

Kooperatiflerin çalışma alanları birbirinden farklı olmakla birlikte, tabi oldukları hukuki mevzuatlar da birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Çoğu kooperatif 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabi olmakla birlikte bazıları özel kanuna tabidir. Örneğin pancar ekicileri kooperatifi ve turizm geliştirme kooperatifleri 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabi iken, tarım kredi kooperatifleri 1581 sayılı Kanun'a, tarım satış kooperatifleri ve tütün tarım satış kooperatifleri 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun'a tabidir.

2.1. Kanun İnceleme Yöntemiyle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu İncelemesi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu genel nitelikli temel kanundur. Bu Kanun kooperatifleri düzenleyen hükümler içermektedir. Bu hükümlere kısaca değinmek gerekirse:

- Kooperatiflerin ticaret unvanlarını ne şekilde kullanacaklarını (md. 43) düzenlemiştir.
- Kooperatiflerin ticaret şirketi sayıldığını ancak şahıs veya sermaye şirketi olmadığını (md. 124) hükme bağlamıştır.
- Kooperatiflerin birleşmesinin mümkün olduğu şirket türlerini (md. 137) belirtmiştir.
- Birleşme kararının nasıl alındığını (md. 151) ortaya koymuştur.
- Geçerli şirket bölünmesinin ne şekilde olacağı (md. 161) belirtilmiştir.
- Geçerli şirket türü değiştirmenin nasıl yapıldığı (md. 181) açıklanmıştır.
- Yardım amacına özgülünen yedek akçelerin ve diğer malların, şirketten ayrılması suretiyle bir vakıf veya kooperatif kurulmasının zorunlu olması (md. 522) belirtilmiştir.
- Karşılıklı sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilecek olmasını düzenlemektedir (md. 1402).

2.2. Kanun İnceleme Yöntemiyle 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun İncelenmesi

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu özel nitelikli temel kanundur. Kooperatifler Kanunu'nda;

- Kooperatifin tanımı yapılmış (md.1),
- Kooperatifin kuruluşunun açıklanmış ve en az 7 ortak ile kurulacağını (md. 2),
- Ticaret Bakanlığının izniyle tescil ve ilan edileceğini belirtilmiştir (md. 3).
- Kooperatifin organları; genel kurul (md. 42) ve yönetim kurulu açıklanmış (md 55), yönetim ve temsil'in açıklandığı maddede (md.58): "Anasözleşme, genel kurula veya yönetim kuruluna, kooperatifin yönetimini ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya birkaç müdüre veya Yönetim Kurulu üyesine tevdi etmek yetkisini verebileceği" ve "yönetime veya temsile yetkili şahısların kooperatife ait görevlerini yürütmeleri esnasında meydana getirdikleri haksız fiillerden doğan zararlardan kooperatifin sorumlu" olacağı belirtilmiştir (md.59).
- Denetçilerin (md.65) açıklandığı maddede denetçi tanımı yapılmış, dış denetim kapsamında finansal tabloların denetlendiği ve "yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığının da dış denetimin kapsamı içinde" olduğu belirtilmiştir (md.69).
- Ticaret Bakanlığının görev ve yetkilerinin açıklandığı maddede (md.86), Bakanlığın, "kooperatiflere, kooperatif birliklerine, merkez birliklerine, Türkiye Milli Kooperatifler

Birliği'ne kuruluş ve organizasyonlarında yol göstermek, öğütleriyle yönetimlerinde ve çalışmalarında yardımcı olmak”, “Kooperatifleri, birlikleri, merkez birliklerini ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ni teftiş etmek, denetlemek veya denettirmek”, “Kooperatiflerin, birliklerin, merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin dağılmasını gerektiren sebepleri mahkemeye bildirmek”, “Kooperatiflerin, bilhassa istihsale yararlı kooperatiflerin kuruluşu, öncelikle kredilenmesi ve memleket yararına faaliyette bulunmaları hususunda ilgili bakanlıklar ve kuruluşlar nezdinde gerekli teşebbüsleri yapmak ve koordinatör olarak vazife görmek”, “Kooperatifler mevzuatının uygulanmasında ve kooperatiflerle üst kuruluşlara yapılacak desteklemelerle ilgili kamu ve sosyal güvenlik fonları konusunda düzenleyici tasarruflarda bulunmak” olarak açıklanmıştır.

- Teftiş ve Denetlemenin, kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin işlem ve hesaplarını ve varlıklarını İlgili bakanlığın; müfettişlere, kooperatif kontrolörlerine veya denetim için görevlendirilecek olan personele denettirebileceği (md.90) ve kooperatif üst kuruluşlarını, ilgili müesseseleri ve bağımsız denetim kuruluşlarını denetleme işleri için görevlendirebileceği (md.91) açıklanmıştır.
- Kooperatifler ile organları, bağlı buldukları kooperatif birlikleri, kooperatif merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği arasında işgal konularına giren hususlardan dolayı çıkan anlaşmazlıklar, genel hükümler saklı kalmak şartıyla anasözleşmelerinde öngörülen hakem kurullarınca da halledilebilir denilerek uyuşmazlıklar ve hakem Kurulları (md.95) açıklanmıştır.
- Kooperatifler Kanunu'nda aksini açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanacağı belirtilmiştir (md.98).
- Kanunlara aykırı hareket eden kooperatif, üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri, denetim kurulu üyeleri ve memurların cezai sorumlulukları düzenlenmiştir (ek md.2).

2.3. Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik'in İncelemesi

Bu Yönetmelikte; yönetmeliğin amacına (md.1), kapsamına (md.2) ve bazı tanımlara (md.4) yer verilmiştir. Buna göre; Bu Yönetmeliğin amacı, kooperatif ve üst kuruluşlarının denetimleri ile birlik ve merkez birliklerinin denetim için yetkilendirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir (md.1). Bu Yönetmelik, 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa tabi kooperatif ve üst kuruluşlarında yapılacak denetimler ile 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununa tabi kooperatif ve üst kuruluşlarında yapılacak dış denetimi ile 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna tabi kooperatif ve üst kuruluşlarından bağımsız denetime tabi olmayanların dış denetimini kapsamaktadır (md.2).

Yönetmelikte; genel kurul adına kooperatif veya üst kuruluşlarının işlem ve hesaplarını tetkik eden, kooperatif denetim kurulu üyelerince yapılan denetim, denetleme organı tarafından yapılacak denetim olarak açıklanmıştır. Aynı zamanda yönetmelikte dış denetim, dış denetçi, dış denetime yetkili birlik/merkez birliği, yönetim kurulunun tanımları yapılmıştır (md. 4).

Denetleme organınca yapılacak denetim, denetimin kapsamı ve denetçilerin niteliklerinin açıklandığı yönetmeliğin ikinci bölümünde, denetleme organınca yapılacak denetimin konusu ve kapsamı (md.5), dış denetimin konusu ve kapsamı (md.13) ve dış denetim yapabileceklere (md.14) yer verilmiştir.

2.4. Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği'nin İncelenmesi

Bu Yönetmelikte, yönetmeliğin amacı; “çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslara göre belirlenen kooperatif ve üst kuruluşlarında yönetim ve denetim kurulu asıl veya yedek üyeleri için Ticaret Bakanlığı veya Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kuruluşlarca verilecek kooperatifçilik eğitim programının süresini, konularını, eğitim sonucunda yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olarak açıklanmıştır (md.1).

Çeşitli tanımlara yer verilen 4. maddede “Kanunun 55. ve 65. maddelerinin üçüncü fıkraları; 1581 sayılı Kanunun 20. maddesinin birinci fıkrası ve 4572 sayılı Kanunun 8. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca bu Yönetmelikle çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslara göre belirlenen kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim ve denetim kurulu asıl ve yedek üyesi olmak için alınması gereken eğitimi” kooperatifçilik eğitimi olarak tanımlamıştır (md.4)

Mevcut üyelerin durumunun açıklandığı maddede ise (Geçici md.1) “(1) Bu Yönetmeliğin yayımlandığı tarihte görev süresi devam eden üyelerde, yapılacak ilk seçimlere kadar kooperatifçilik eğitim şartı aranmaz. Kanunun 55. ve 65. maddelerinin üçüncü fıkralarında yer alan 9 aylık süre 31/12/2022 tarihine kadar seçilecek yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler için bu tarihten itibaren başlar” denilmektedir.

2.5. Kooperatiflerle İlgili Uluslararası Düzenlemelerin İncelemesi

Londra’da 1895’te Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) kurulmuştur. Eylül 1995 tarihinde yapılan Kongrede kooperatifçilik ilkelerini tartışılarak yeniden kabul edilmiştir. Birliğin “ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattır” olarak tanımladığı kooperatif kavramını göz önüne alındığında "kendi kendine yardım, kendi kendine sorumluluk, demokrasi, eşitlik, adalet, dürüstlük ve dayanışma" değerlerinin ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu değerleri korumak adına birlik 7 ilke benimsemiştir (www.ica.coop):

- Gönüllü ve herkese açık ortaklık,
- Ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim,
- Ortakların sermayeye katılımının adil ekonomik katılım,
- Kooperatiflerin özerkliği ve kendi kendine yetme,
- Ortaklarına, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına eğitim ve öğretim imkânı sağlama,
- Yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlarla birlikte çalışması ve ortaklıklar kurma,
- Toplumlarının sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar, topluma karşı sorumlu olma.

Türkiye’de Tarım Kredi Kooperatifleri, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği ICA’ya üye kooperatiflerdir.

2.6. Kalkınma Planlarında Kooperatifçilik

Kalkınma planlarında kooperatifçiliğe önem verilip yer verildiği görülmüştür.

I.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967); Müesseselerde Reform başlığı altında Kooperatiflerin ve kooperatifleşmenin tarımımız için faydalı olacağı ve kooperatifleşmelerin destekleneceği belirtilmiştir (s.188).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972): Uygulanacak Politikalar başlığı altında d) Orta ve özellikle küçük tarım işletmelerinin kooperatifleşme yönünden teşvik edileceği, Kooperatifleşme konusunda sorumlu olan kamu kuruluşlarının hizmetlerinin birbirlerini tamamlayacak nitelikte yürütülmesinin sağlanacağı belirtilmiştir (s.247).

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977): Ekonomik ve Mali Örgütlenme Politikası başlığı altında Kooperatifleşmenin II. Beş Yıllık Plan döneminde, özellikle tarım sektöründe kooperatif biçiminde örgütlenme yaygın bir ilgi gördüğü, kamu kuruluşlarının kooperatifleşmeyi teşvik ettiği ve böylece kooperatiflerin ve kooperatif ortaklarının sayıları hızla attığı belirtilmiştir.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983): Toplumsal Gelişmeler ve Hedefler başlığı altında, Kooperatifleşmenin III. Plan döneminde amaçlanan düzeye ulaşamadığı belirtilmiştir. Kooperatifleşmeye bu planlama döneminde etkin ve demokratik önem verileceği (s.255), yaygınlaştırılıp etkinleştirileceği, tarımda, üretimden başlayarak, kredilerde ve her türlü girdilerde, ürün değerlendirilmesinde iç ve dış pazarlamada ve tüketimde güçlü, etkin ve demokratik gönüllü kooperatifçilik özendirileceği ve etkinleştirileceği belirtilmiştir (s.287).

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989): Sektörel Gelişme Hedefleri başlığı altında; Tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasında kooperatifçiliğin destekleneceği (s.39), Tarım Satış Kooperatifleri kuruluş amaçları yönünde yeniden düzenleneceği açıklanmıştır (s.193).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994): Tarımsal Destekleme Politikası başlığı altında; Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin kuruluş amaçları yönünde hizmet vermelerine, rasyonel bir şekilde çalışmalarına ve kendi kendilerine yeterli hale gelmelerine yönelik çalışmaların sürdürüleceği (s.36), küçük ve orta ölçekli işletmelerin (s.48) ve küçük ve orta gelir grubuna giren çiftçilerin modern girdi temin, tedarik ve kullanımı ile tarımsal ürünleri pazarlamaları kooperatifçilikle destekleneceği belirtilmiştir (s.348).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Tarımsal Politikalar başlığı altında; Tarımsal üretimin yönlendirilmesi, pazarlanması ve üreticilere hizmet götürülmesi konularında faaliyet göstermek üzere üretici birliklerinin kurulmaları ve kooperatiflerin geliştirilmeleri özendirileceği belirtilmiştir (s.61). Bölgesel Gelişmeler Politikaları başlığı altında ise kırsal kesimde müteşebbislik ruhunun geliştirilmesi ve kooperatifçiliğin etkinleştirilerek yaygınlaştırılması için rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanmasına önem verileceğine yer verilmiştir (s.175).

Uzun Vadeli Strateji ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005): Tarımsal Gelişme başlığı altında; Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin kooperatifçilik ilkeleri doğrultusunda özerkleştirilmesinin sağlanacağı ve bu kurumların yeniden yapılandırılmasında sürdürülebilirliği sağlayacak gerekli önlem ve politikaların uygulamaya konulacağına (s.134), üreticilerin kooperatifleşmesi, şirketleşmesi ve üretici birliklerinin kurulmasının özendirileceğine (s.137) yer verilmiştir.

IX. Kalkınma Planı (2007-2013): Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler başlığı altında; tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin özerk hale getirileceğine yer verilmiştir (s.19).

X. Kalkınma Planı (2014-2018): Yenilikçi Üretim başlığı altında; kooperatifleşme faaliyetlerinin özendirileceğine yer verilmiştir (s.94).

XI. Kalkınma Planı (2019-2023): Öncelikli Gelişme Alanları başlığı altında; Tarım ürünlerinin pazarlanmasında dağıtım zincirindeki aracılardan sayısının azaltılması, tüketicinin makul fiyatlardan ürüne erişimi, üretici ile tüketici arasında doğrudan bağlantı kurulması yönünde kooperatiflerin ve üretici birliklerinin sistemde etkin olarak yer almasının sağlanacağı belirtilmiştir (s.91). Esnaf ve sanatkârların rekabet güçleri ve kapasitelerinin artırılacağı, sosyal ve yenilikçi kooperatifçilik desteklenerek işbirliği, ortak çalışma kültürünün artırılmasının sağlanacağına yer verilmiştir. Kamuoyunda kooperatifçiliğe yönelik farkındalığın artırılması ve kooperatif girişimciliğinin değişik alanlarda uygulanması yönünde çalışmalar yapılacağı (s.103) ve kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere yönelik desteklerin yaygınlaştırılacağı ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılmak suretiyle kadınların kooperatif kurmalarının kolaylaştırılacağına yer verilmiştir (s.140).

3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

“Kooperatif Yönetiminin Hukuksal Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı araştırmanın temel amacı; kooperatif yönetimi gerçekleştirilirken ortaya çıkan hukuksal sorunlar hakkında Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ve 23. Hukuk Dairesi kararlarını 2018 yılından günümüze inceleyerek durum tespiti yapmak, kararlarda belirtilen hukuka aykırı yönetsel uygulamaları

belirlemek ve yapılan literatür incelemeleri ile değerlendirerek kooperatif yönetimlerinin hukuka uygun yönetsel uygulamalarda bulunmaları için çözüm önerileri getirmektir.

Kooperatifler toplumların ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlarını çözmek için gönüllü olarak giriştikleri emek ve sermayelerini birleştirerek, devlet desteği alarak örgütlendikleri bir toplum kalkınması aracıdır. Toplumsal kalkınma için önemli bir araç olan kooperatiflerin sorunlarının ortaya konması, bunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi hem bu araçların başarı ile uygulanabilmesi hem de literatüre sağlayacağı katkı açısından önemlidir.

4. Yöntem

Araştırma betimsel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ve 23. Hukuk Dairesi kararları kurumun veri tabanından (karararama.yargitay.gov.tr) “Kooperatif Yönetimi” anahtar kelimeleriyle taratılmış, saptanan kararlar içerik analiziyle çözümlenerek tablolar halinde görselleştirilmiş ve literatürde varolan bilgilerle yorumlanmıştır.

5. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde bulgulara yer verilmiş ve bulgular tartışılmıştır.

5.1. Yargıtay 11. Daire Kooperatif Yönetimi Kararlarına İlişkin Bulgular

Yargıtay 11. Daire kararları “Kooperatif Yönetimi” anahtar kelimeleriyle taratılmış ve saptanan 3.221 karar arasından kooperatif yönetimiyle ilişkilendirilen 11 karar incelenmiştir.

Tablo 1. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Örnek Kararları

	Yargı Yeri Esas; Karar No	DAVA KONUSU:	DAVALI	KARAR
1	E: 2016/7206 K: 2018/2455	Kooperatif hesabından usulsüz işlemlerle banka tarafından ödemeler yapıldığı, bu ödemelerin kooperatif kayıtlarına işlemeksizin zimmete geçirilmesi	Banka	Bankanın usulsüz ödeme yaptığı miktarın geri alınması
2	E: 2016/6342 K: 2018/2455	Kullanılan kredi ile ilgili ortaklardan alınan borç senetlerinin bankaya verilmesi (temlik İşlemi yapılması)	Kooperatif Üyeleri	Davanın reddine
3	E: 2016/9328 K: 2018/2599	Kullanılan kredi ile ortaklardan alınan borç senetleri bankaya verilmiş yeni alıcıya borçların müteselsilen ödemesi	Kooperatif Ortakları	Borcun ödenmesi
4	E: 2016/9773 K: 2018/2314	Kullanılan kredinin ortaklara kullandırılması, dağıtılması	Kooperatif Ortakları	Müştereken ve müteselsilen tahsile
5	E: 2016/10801 K:2018/25635	Haksız rekabet oluşturma	Davalı ve Davacı Kooperatif	Haksız rekabetin men'ine, tazminat talebinin reddine
6	E: 2016/13776 K: 2018/7105	Kooperatif hesabından usulsüz ve yetkisiz işlemlerle banka tarafından ödemeler yapıldığı	Banka	Temyiz kararının davacı yararına bozulmasına
7	E: 2017/1403 K: 2018/6930	Sözleşme hükümlerine uymama	Kooperatif	Temyiz isteminin reddi
8	E: 2016/9773 K: 2018/2314	Kooperatif yöneticilerinin usulsüz para çekmesi, bankanın gerekli dikkat ve özeni göstermemesi	Banka	Temyiz isteminin süreden reddine hükmün onanmasına,
9	E: 2017/4585 K: 2019/1623	Yetkisiz ve kanunsuz işlem	Kooperatif	Temyiz isteğinin reddine
10	E: 2019/2866 K: 2020/2223	Sahte belgelerle para çekme	Banka	Davanın reddine, davalının müterafik kusurlu olmasından kısmen kabulüne
11	E: 2017/4585 K: 2019/162	Haksız rekabet	Kooperatif	Maddi tazminat Temyiz isteğinin reddi

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi kararları incelendiğinde genel olarak kooperatif yönetimi ile ilişkili davaların; usulsüz kredi kullandırma ve para çekme, sahte evrak ve evrak üzerinde oynama, yetkisiz ve kanunsuz işlem, sözleşme hükümlerine ve mevzuata uymama, görevi kötüye kullanma, haksız rekabet oluşturma gibi eksik ve usulsüz işlemlerden kaynaklandığı görülmüştür.

5.2. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi Kararlarına ilişkin bulgular

Anahtar kelimeler kullanılarak taratılan Yargıtay 23. Hukuk Dairesi kararları neticesinde, 400 kooperatif yönetimi ile ilgili karar tespit edilmiş ve incelenmiştir. 13 örnek karar tablo halinde görselleştirilmiştir.

Tablo 2. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi Örnek Kararları

	ESAS VE KARAR NO	DAVA KONUSU	KARAR
1	E: 2020/564, K: 2020/3215	Haksız olarak ortaklığının davalı kooperatif tarafından askıya alındığı, kooperatife müracaat edilmesine rağmen herhangi bir işlem yapılmadığı, kura neticesinde davacıya düşmesi gereken dairenin tapuda davacı adına tescili talep ve dava edilmiştir. Davanın reddi kararı temyiz edilmiş. Davanın kısmen kabulü davalı tarafından temyiz edilmiştir.	Temyiz itirazlarının reddi; hükmün onanmasına,
2	E: 2020/350 K: 2020/1230	Kooperatif üyeliğinden ihraç kararının iptali; Asıl ve birleşen davalar Kooperatif aleyhine seçilen yönetim kurulu kurulunu çalışamaz hale getirecek şekilde karalama kampanyası başlattığı, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına aykırı hareket edilerek kooperatifin itibarını sarsacak çalışmalarını aksatacak ve ortaklar arasındaki birlik ve beraberlik düzenini bozacak davranışlarda bulunduğu gerekçeleri ile kooperatif ortaklığından ihraç kararının iptali.; Davacıların ihracına karar verilmesi hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile asıl ve birleşen davaların kabulüne karar verilmiştir.	Temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına,.
3	E: 2019/2035 K: 2019/2662	Kooperatif üyeliğinden ihraç kararının iptali; Davacı İhraç kararının ve ihraç kararına dayanak olan ihtarların usulüne uygun olmadığını, ayrıca kooperatif tarafından usulüne uygun kesin hesapların yapılmadığını, konutların teslimi konusunda usulüne uygun kararlar alınmadığını ileri sürerek davalı kooperatif yönetim kurulunun üyelikten ihraç kararının iptaline karar verilmesini istemiştir. Davalı davanın reddini talep etmiştir.	Davacı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddi, usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanması
4	E: 2019/1350 K: 2019/1572	Kooperatif yönetim kurulu kararının iptali; Davacı kooperatif yönetim kurulunun ...kararı ile aylık maaş ile kooperatif müdürlüğüne getirdiğini, kooperatifin ekonomik sıkıntıları nedeniyle müvekkilinden peyderpey borç para aldığı, borç miktarının zabıt altına alındığını, kooperatif ten olan alacağı ve bir yıllık müdürlük maaşına tekabül eden miktar için yönetim kurulu tarafından ..bono düzenlenerek verildiğini.. yönetim kurulunun karar ile müdürlük görevinden alındığı, daha sonra kooperatife olan aidat borçları nedeniyle kooperatif yönetim kurul kararı ile kooperatiften ihraç edildiği.. çıkartılan ihtarların usulüne uygun olmadığını, hukuka aykırı ihraç kararının iptaline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, kooperatifin davacıdan herhangi bir borç para aldığı hususunun kayıtlı olmadığını, açılan davanın maddi bulgu ve haklı bir sebebe dayanmadığını savunarak davanın reddini istemiştir. Mahkemece davanın kabulüne dair verilen karar geçmiş dönem alacağı davacı alacağı olarak kabul edilmişse de, hükme esas alınan bilirkişi raporunda bu alacakla ilgili kooperatif kayıt ve belgelerinde herhangi bir kaydın bulunmadığı ... ibrazını sağlandıktan sonra bilirkişiden ek rapor alınarak ... karar verilmesi gerekirken yanılığın gerekçeyle yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır" gerekçesiyle bozulmuş, ... borcun ispat edilemediği ancak davacının müdürlük alacağının olduğu, ... davacının ... ihtar ile alacağının borcuna mahsup ve takas edilmesini istediği, bu mahsup ve takas işleri yapılmadığında .. davacının kooperatif üyeliğinden ihracına yönelik kooperatif yönetim kurulu kararının da yerinde olmadığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.	Davalı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına

5	E: 2019/1137 K: 2019/1764	Davanın reddine yönelik verilen hükmün süresi içinde davacı vekilince temyiz edilmesi; Davacı vekili, davalıların davacı kooperatif yönetim kurulu üyesi olarak görev yaptıkları dönemde, kooperatif kaşesini kullanarak yetkileri dışında kooperatif amacına aykırı şekilde iki adet bono düzenlediklerini, bunu takiben davalının davacı aleyhine takibe başladığı, bonoların borç olmadığı halde verildiği ve bonolardan dolayı kooperatifin borcunun olmadığını ileri sürerek davacının borçlu olmadığına tespitine karar verilmesi talep ve dava edilmiştir. davalı...temsilcilerin iyi niyetli üçüncü kişilerle yapmış olduğu işlemlerin kooperatifi bağladığı ve kooperatifin sorumluluktan kurtulma imkanının olmadığı diğer davalılar yönünden ise davadan feragat edildiği gerekçesiyle davalının reddine karar verilmiştir.	Temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına,
6	E: 2018/1919 K: 2020/4489	Davalıların kooperatif yöneticisi buldukları dönemde, dava dışı birini usulsüz ve yetkisiz olarak kooperatif üyesi olarak kayıt ettiklerini, .. tahsilat makbuzu ile “üyelik bedeli” olarak...ve “hibe” olarak...nin müvekkil kooperatif adına davalılarca alındığının anlaşıldığını, usulüne uygun olmayan üyelik kaydının kooperatif genel kurulu kararı ile iptal edildiğini, aynı genel kurulda, davalılardan oluşan kooperatif yönetimi ibra olunmayarak yeni oluşan yönetime genel kurulca dava açma yükümü de yüklendiğini, üyelik kaydının iptali üzerine kooperatif aleyhine ilamsız cebri icra takibine girişildiğini, müvekkili kooperatifin maddi zarara uğradığını ileri sürerek ... müştereken ve müteselsilen davalılardan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. İlk derece mahkemesi davanın reddine karar verilmiştir. ..istinaf başvurusunu esastan reddine karar verilmiştir.	Temyiz sebeplerinin reddi.. Usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına
7	E: 2018/1628 K: 2020/4563	Kooperatif üyeliğinden ihraç kararının iptali davasının yapılan yargılaması sonunda ilamda yazılı nedenlerden dolayı davanın esastan reddine yönelik verilen hükmün süresi içinde davacı vekilince temyiz edilmesi. Parasal yükümlülüklerini yerine getirmediği iddiasıyla üyelikten ihracına karar verildiği... Davalı kooperatif temsilcileri, davanın reddini istemiştir. İl derece Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; davalı kooperatif tarafından davacının ihracına yönelik ihtarnamelerin Tebligat Kanunu Tüzüğüne uygun olarak tebliğ edilmediği, davacıya ihraç kararının tebliğ edildiğine dair davalı tarafça herhangi bir delil sunulmadığı, davacının davalı kooperatife hitaben el yazısı ile yazmış olduğu 30/04/2012 tarihli dilekçe kapsamından ihraç kararını öğrendiğinin anlaşıldığı, ancak ihraç kararının 27/02/2016 tarihli tutanak ile davacıya verildiği, eldeki davanın tutanak tarihine göre üç aylık süresi içerisinde açıldığı, ihtarnamelerde ödenmesi gereken borç miktarlarının da birbirini tutmadığı gerekçesiyle, davanın kabulüne karar verilmiştir.	Kararının bozulmasına,
8	E: 2018/971 K: 2020/4084	Kooperatif üyeliğinden ihraç kararının iptali; Kooperatif üyeliğinden ihraç kararının, usul ve yasaya aykırı olduğunu, ihtarnamelerde ödenmesi istenen borcun miktarının ve neye ilişkin olduğunu açık ve anlaşılır olmadığı...kararının da tebliğ edilmediği davalıya borçlu olmadığına tespiti ve haksız ihraç kararının iptaline karar verilmesi talep ve dava edilmiştir. Yönetim kurulu ihraç kararının iptaline, davacının menfi tespit isteminin kısmen kabulüyle davalı kooperatife...borçlu olmadığına tespitine karar verilmiştir.	Davacı vekilinin tüm temyiz sebeplerinin reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına,
9	E: 2018/549 K: 2020/3995	Kooperatif genel kurul kararının iptali Davacının aidat ödememe gerekçesiyle kooperatif üyeliğinden çıkarılmasına, üyeliğine isabet eden dairenin de satılmasına karar alındığını, bu kararın hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek...birinci ihtar gönderilmiş, ihtara rağmen ödeme yapılmayınca icra takibi başlatılıp davacı hakkında ihraç kararı verildiği, ödeme ihtarlarında istenen meblağların miktarı da tereddütlü olduğu, itirazın iptali davası sonuçlanmadan ilk ihtarın dahi hukuka uygun gönderilmediği ve her halükarda üyeye ikinci ihtar gönderilmediği gerekçesiyle.. davanın kabulüne...davalı vekilinin istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.	Temyiz sebeplerinin reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına,

10	E: 2017/3084 K: 2020/2659	<p>Kooperatif üyeliğinden ihraç kararının iptali; Davacı kooperatif, başkanlığı yaptığı dönemlere ait huzur hakkının bulunduğunu, bu durumun kooperatif yönetimi tarafından bilinmesine rağmen borcu bulunduğu bahisle kooperatif üyeliğinden ihraç edildiği yönetim kurulu kararının iptali ile müvekkilinin üyeliğinin devamına karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davacının kooperatife ödemesi gereken aidat borcunu ödemediği kooperatif yönetiminin değiştiği ..senesinde kooperatifin maddi kayıplarının tespiti için dava açıldığını, davacının kooperatif kapsamından çıktığı usulsüz para miktarının dahi tek başına haklı ihraç nedeni olduğunu, davacının huzur hakkı alacağını kendisine ait olup da daha sonra davadı...’e sattığı dairelerden düşüldüğünü, davacının usulsüzlükleri nedeniyle kooperatifin zarara uğradığını savunarak, davanın reddini istemiştir.</p> <p>Davacı tarafından çekilen paranın usulsüz çekilip ödenmediği, davalı tarafça gönderilen ihtarnamelerin usulüne uygun olup, davacının aynı zamanda yönetim karar defterlerini usul ve yasaya aykırı tutmuş olduğu, bu itibarla ihraç kararının yerinde olduğu gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. İhraç kararının açıklamalı...gerekçeli ve denetime elverişli bilirkişi raporu alınarak, oluşacak uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı hüküm tesisi doğru olmamıştır.</p>	Davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün davacı yararına bozulmasına
11	E: 2018/61 K: 2021/135	<p>Genel kurul kararının iptali; Davacı, davalı kooperatifin üyesi olduğunu, kooperatifin genel kuruluna çağrılmadığını, hakkında çıkarılan davetiyenin eski adresine tebliğ edildiğini, bunu bilinçli olarak yaptıklarını, amaçlarının kendisinin genel kurula katılmasını engel olmak olduğunu, alınan kararların hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek; yapılacak yargılama neticesinde 14/02/2016 tarihli genel kurulda alınan kararların iptaline karar verilmesini talep etmiştir.</p> <p>tüm kararların oybirliğiyle alındığı, gündemin 6,7,8. maddelerinin birleştirilerek görüşülürken alınan kararın" Türk Borçlar Kanunu'nun 120/2. maddesine aykırılık teşkil ettiği, 9. maddesi gereğince yapılan seçimler ile ..kooperatif yönetim kurulu üyeliğine seçilmesinin de kooperatifler kanununa muhalefetten yargılanarak ceza aldığı ve bu durumundan genel kurulun haberdar edilmediği bu nedenle yasa ve anasözleşme hükümlerine aykırı düşüğü gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile genel kurulun 6,7,8,9. maddelerinin iptaline dair verilen karar davalı vekilin itirazı üzerine ... davacının kararın tamamının iptali istemi içinde kısmi iptal isteminin de bulunduğu kabulü gerektiğinden, ... yok hükmünde olduğunun tespitine karar verilmesi gerekirken, tamamının iptaline karar verilmesi hatalı olduğu gerekçesiyle davalı vekilin istinaf başvurusunun kabulü ile hükmün düzeltilerek esas hakkında yeniden karar verilmesine; ... alınan kararda . yok hükmünde olduğunun tespitine,...ibaresi kaldırılarak...olarak yazılmasına" gündemin 9.maddesinin görüşülmesi neticesinde alınan kararın " ..'in yönetim kurulu asil üyeliğine seçilmesine " ilişkin kısmının iptaline, genel kurulda alınan diğer kararların iptali isteminin reddine karar verilmiştir.</p>	Davalı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddine, hükmün c-1 bendinde bulunan "yok hükmünde" kelime dizininin karardan çıkartılarak yerine "butlanla batıl" kelime dizininin yazılmasına kararın re'sen düzeltilmiş bu şekliyle düzeltilerek onanmasına
12	E: 2017/3061 K: 2020/3669	<p>Taraflar arasındaki asıl ve birleşen davada alacak davasının yapılan yargılaması sonunda ilamda yazılı nedenlerden dolayı davanın asıl ve birleşen dava 2007/45 E.2017/138 E, sayılı davaların kısmen kabulüne, birleşen dava 2007/143 E. Sayılı davanın reddine yönelik verilen hükmün süresi içinde asıl ve birleşen davalı ... vekili, asıl ve birleşen davada ..., asıl ve birleşen davada davacı vekilince temyiz edilmiş...</p> <p>Davacı kooperatifin davalı çalışanların görev yaptığı dönemde yapılan soruşturma neticesinde 12.04.2004 tarih ve 2 sayılı raporunda belirtildiği üzere kooperatif çalışanlarından olan davalıların ortaklık şartlarını taşımayan kişilere kooperatife ortak yapıp kredi kullandırarak bu kişilere menfaat sağladığı ve yine arıcılık faaliyetlerinde bulunmayan arıcılık belgesi olmayan veya kooperatif alacağı için teminatı bulunmayan ortaklara kristal toz şekeri ikrazatında bulunduğu böylelikle görevlerini kötüye kullanarak davacı kamu kurumu zarara uğrattıklarını ileri sürerek zararın tazminini talep ve dava etmiştir. Davalı ..., davanın reddini istemiştir</p>	Davanın reddine dair verilen kararın bozulmasına,

13	E: 2017/2967 K: 2018/4010	Davanın reddine yönelik olarak verilen hükmü davalı kooperatif vekilince duruşmalı olarak temyiz edilmesi Davacı vekili, davalı kooperatifin üyesi olan müvekkilinin ani bir kararla 20.12.2010 tarihli dilekçesi ile üyelikten istifaya ettiğini bildirdiğini, ancak yönetim kurulunca istifası henüz kabul edilmeden, bu kez istifa talebinden vazgeçtiğine dair 27.01.2011 tarihli ihtarnameyi gönderdiğini, buna rağmen, davalı kooperatifin, müvekkiline, istifadan vazgeçmenin geçerli olmadığını ve üyeliğinin sona erdiğini bildirdiğini, bu kararın yasaya ve anasözleşmeye aykırı olduğunu ileri sürerek, müvekkilinin kooperatif üyesi olduğunun tespitini, bu talebin kabul edilmemesi halinde, çıkma payı alacağından davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Genel kurul gündeminin 7. maddesinde davacının üyeliğe kabulüne, gündemin 8. maddesinde ise yeni girecek üyelere 100.000,00 TL alınmasına karar verilmiştir...üyeliğinin sona erdiğine ilişkin bir bilgi bulunmadığından, dava tarihi itibarıyla kooperatif üyesi olduğunun tespitine karar verilmesi doğru olmuştur. Bunun yanında, yeni üye olanlardan belirlenen meblağın alınmasına ilişkin genel kurul kararının davacı için de bağlayıcı olduğu açıktır. Bölge Adliye Mahkemesince, gündemin 8. maddesinin, davacının yeniden üyeliğe alınmasına ilişkin 7. maddesinden sonra kabul edildiği, 7. maddede bu hususta ayrıca bir karar alınmadığı, dolayısıyla genel kurulun gündeminin 8. maddesinde alınan kararın davacı açısından bağlayıcı olmadığı yolundaki gerekçesinde isabet görülmemiştir.	Kararın gerekçesi değiştirilmek suretiyle onanmasına,
----	--	---	---

Kooperatif yönetimi ile ilişkili tespit edilen Yargıtay 23. Hukuk Dairesi kararları incelendiğinde, kararların önemli bir kısmının kooperatif üyelerinin (ortaklarının) yönetim kurul kararı ile üyelikten ihracı sonucunda yargıya taşınan davalar olduğu görülmüştür. Davalarda genel olarak yönetim kurulunun ve yönetimin usulüne uymayan ve eksik işlemlerinden kaynaklandığı görülmüştür. Davalar önemli oranda borç alacak ilişkisi çerçevesinde gelişen davalar olmakla birlikte, görevi kötüye kullanma, usul ve esaslara uymayan yönetim kurulu kararları, kooperatifi zarara uğratma gibi sebepler ile yargıya başvurulmuş davalar olduğu ifade edilebilmektedir.

5.3. Tartışma

Veriler incelendiğinde davaların genel olarak yönetim kurulunca alınan kararlarda usul ve esaslara uyulmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu veriler yönetim kurul üyelerinin yönetim bilgi ve becerilerindeki eksiklikler ile mevzuat bilgisinde yetersizlikler olduğunu göstermektedir. Örneğin 23. Hukuk Dairesi'nin 2017/3041 esas ve 2018/2316 numaralı kararında, üyelikten ihraç edilen davacıya ihtarnamenin düzgün çekilmediği, imzaların eksik olduğu borç miktarının gerçeği yansıtmadığı gibi usul hataları ile yönetim kurulunun kararının iptali istenmiştir. Yönetim kurulu iptal edilen ihraç kararının prosedürleri tamamlanmadan davacıyı tekrar üyelikten ihraç etmiş ve tekrarlı bir usul hatası yapmıştır.

Bir diğer sorunun denetime ilişkin olduğu görülür. Örneğin, 23. Hukuk Dairesi 2017/3084 esas ve 2020/2659 nolu kararında, davalı, davacının usulsüz para çektiğini, aidat borcunu ödemediği, kooperatifi maddi kayıplara uğrattığını iddia etmiş ve çeşitli sebeplerle mahkemece onanan ihraç kararı bilirkişi raporu istenerek bozulmuştur.

Borç ilişkisinden doğan sorunlar davalarda önemli bir yer tutmuştur. 23. Hukuk Dairesi 2019/1350 esas ve 2019/1572 nolu kararında borç sebebiyle ihraç kararı alındığı, ancak davacının aynı zamanda kooperatiftan alacaklı olduğu ve takas istediği görülmüştür. Borç ve alacak takası konusunda bazı sorunlar olduğu farklı davalarda da görülmektedir. Davalarda genelde borçlu olduğu iddia edilen tarafın aidat ödemelerini yapmadığı gerekçesiyle ihraç edildiği ancak huzur hakkı, müdürlük maaşı ya da çeşitli sebeplerle alacaklı olduğu ve borcunu alacağına karşılık saydığı söylenebilir. Bu konuda çıkan sorunlar başta olmak üzere kooperatif hukukunda yaşanan diğer sorun alanlarına yönelik düzenlemelerin de gerekli olduğu açıktır.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi kararları da benzer şekilde usulsüz işlemlerle eğitim ile bilgi deneyim ve bilinç eksikliği olduğunu söylemek mümkündür. Denetimin ve yaptırımların

yetersiz olduğu bunun kooperatif yönetim ve ortaklarının kanunsuz işlemler yapmasını ve haksız rekabet oluşturma gibi kötü niyetli yaklaşım sergilemelerini kolaylaştırdığı ifade edilebilir.

6. Sonuç ve Öneriler

Toplumsal kalkınmanın önemli bir bileşenini oluşturan Kooperatiflerin gelişmiş batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de gelişmesinde bazı sorunların olduğu açıktır. Literatürde rastlanan çalışmalarda belirtilen; kooperatifçiliği düzenleyen yasaların karışık ve yetersiz olduğu, üst örgütlenmede sorunlar yaşandığı, yöneticilerin kooperatif mevzuatı ve yönetimi konusunda yeterli bilgi ve beceriyi taşımadığı, sermaye ve kredilerde sorunlar yaşandığı, demokratikleşemedikleri ve etkili bir denetimin gerçekleşmediği hususları yargı kararlarıyla da desteklenmektedir.

Saptanan bulgularla kooperatif sorunlarının hukuksal sorunlar, yönetsel sorunlar, ekonomik sorunlar ve kooperatif bilincinin gelişmemesi olarak ele almak mümkündür.

Temel problemin kooperatif bilincinin gelişmemesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte eğitim eksikliği de önemli bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye’de kooperatif eğitimi veren kurumlar varsa da kooperatif yöneticilerinin profesyonel yöneticiler değil ortaklar arasından seçildiği, yöneticilerin mevzuat ve yönetsel bilgi ve deneyimlerinin yetersiz olduğu genel kurullarda alınan kararlara yansımaktadır. Özellikle yöneticilerin mevzuat bilgisinin yetersiz olması kararların usul ve esaslara uyulmamasına yol açmaktadır.

Denetim ve yaptırımların yetersizliği de hukuksuz işlemleri kolaylaştırmaktadır. Kooperatifler aynı zamanda kamu hizmeti verdiklerinden kamu kurumları olarak görülmektedir ve denetimin bu noktada kamusal güven, huzur ve barışı da olumlu etkileyecektir.

Kooperatiflerin güçlendirilmesi ve geliştirilebilmesi için kurumsallaşmanın sağlanması önemlidir. Bu kapsamda kooperatif yönetiminin profesyonelleşmesi gerekmektedir. Kooperatif yöneticilerinin eğitilmesi yönetimin profesyonelleşmesi açısından en önemli noktayı oluşturmaktadır. Öncelikle kooperatif bilincinin sadece ortaklara ve yöneticilere değil tüm halka benimsetilmesi gerekir. Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği’nin de bu konuda katkılar sağlaması beklenmektedir.

Yönetimde hukuk bilgisi şarttır. Kooperatif mevzuatı bu konuda yöneticilerin ana rehberini oluşturur. Mevzuatın anlaşılır ve kapsayıcı olması yönetimin düzgün gerçekleşmesi ve kararların doğru alınmasında önemlidir. Kooperatif mevzuatının karmaşık yapısı, farklı kanunlara (1163, 1581, 4572 sayılı kanunlar gibi) tabi olmaları sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Mevzuatın anlaşılır hale getirilmesi sorunların azaltılmasında etkili olabilir. Birlikler gibi kooperatif üst oluşumlarının daha etkin hale getirilmesi ve bu konuda rehberlik etmesiyle bu sorunlar azaltılabilir.

Ulusal ve uluslararası birlikler oluşturmak ve katılım sağlamak kooperatifleri ve kooperatifçiliği geliştirmek, vizyon katmak açısından etkili olacaktır. Bu tip oluşumların desteklenmesi kurumsallaşmanın sağlanması, temel amaçların gerçekleştirilmesi ve sorunların azaltılması açısından önemlidir. Uluslararası Kooperatifler Birliği’ne üye olan kooperatif sayısının artması da bu konuda olumlu etkiler yaratacaktır.

Yönetimin başarısında denetim önemlidir. Kooperatiflerin temel amaçlarını gerçekleştirebilmesinde iç ve dış kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi denetimi olumlu etkilemektedir. Bu noktada kooperatiflerin sahiplik yapısının güçlendirilmesi, şeffaflığın sağlanması ve dijital çağa uyumlanması (KOOPBİS), yöneticilerin haklarının belirlenmesi, yönetim kurulunun kooperatif konusunda nitelikli üyelerden oluşturulması gibi iç kontrol mekanizmaları ile yasal altyapı ve piyasa rekabeti gibi dış kontrol mekanizmalarının oluşturulması amaçların gerçekleştirilmesi açısından gerekli görülmektedir.

Kaynakça

- Ağırnaslıgil, T. (2005). Türkiye’de Kooperatifçilik Eğitimi ve İnsan Kaynakları Sorunu, XVIII. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (29-30 Eylül 2005), Tebliğler, *Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayını* (Yayın No: 97), Ankara.
- Geray, C. (1981). *Kırsal Türkiye’de Toplum Kalkınması ve Kooperatifçilik*, Tuna Yayıncılık, Ankara.
- Güreşçi, E., & Gönç, M. (2017). Türkiye’de Kooperatiflerin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Düşünceler, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 52 (4), 219-229.
- Kalkan, G. (2022). Geleneksel Kooperatif Yapısının Kurumsal Yönetim Açısından İncelenmesi. *Anasay*, (21), 325-339.
- Mülayim, Z. G. (1998). *Atatürk’ten Bugüne Kooperatifçilik*, Yetkin Basımevi, Ankara.
- Mülayim, Z.G. (2006). *Kooperatifçilik*, Yetkin Basımevi, Ankara.
- Rehber, Erkan (2011), *Kooperatifçilik*, Ekin Yayınları, Bursa.
- Üstün, Y. & Aydın, M. (2021). *Kooperatifler Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), DPT Yayını, Ankara.
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), DPT Yayını. Ankara.
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), DPT Yayını, Ankara.
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), DPT Yayını, Ankara.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), DPT Yayını, Ankara.
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), DPT Yayını, Ankara.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı, Karar Tarihi: 18.07.1995, Karar No:374.
- Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), DPT Yayını, Ankara.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Resmi Gazete, Tarih: 01.07.2006, Sayı:26215 (Mükerrer).
- Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayını, Ankara.
- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Sözlük <https://dictionary.cambridge.org>, erişim tarihi: 21/11/2022
- Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri <https://www.tarimkredi.org.tr/kurumsal/uluslararası-%C4%B1liskiler/uluslararası-kooperatifler-birligi-%C4%B1ca/>, erişim tarihi: 20/11/2022
- Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) <https://www.ica.coop/en/our-members/search-our-members>, erişim tarihi: 20/11/2022
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>, erişim tarihi: 20/11/2022
- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1163.pdf>, erişim tarihi: 20/11/2022
- Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220201-1.htm>, erişim tarihi: 20/11/2022
- Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220114-3.htm>, erişim tarihi: 20/11/2022